

ALLOCHTONEN OP ZOEK NAAR WERK

Hoofdstuk 8

Ronny Misplon & Francis Holderbeke
Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding

In hoofdstuk 7 werd duidelijk dat allochtonen op socio-economisch vlak een zwakkere positie innemen dan autochtonen. Allochtonen tellen minder werkenden en zijn oververtegenwoordigd Hfdst. 7 in de werkloosheid. In dit hoofdstuk gaan we dieper in op de kenmerken van de allochtone werkzoekende populatie in Vlaanderen en belichten we hun moeizaam integratieproces op de arbeidsmarkt.

Maandelijks publiceert de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding (VDAB) gedetailleerd cijfermateriaal over de niet-werkende werkzoekenden (nwwz) in Vlaanderen. Aan de hand van een hele reeks variabelen zoals geslacht, leeftijd en onderwijsniveau kan een gedetailleerde profielschets worden opgemaakt van de werkzoekende populatie in Vlaanderen. De variabelen 'nationaliteit' en 'etniciteit' laten toe de situatie van werkzoekende autochtonen en allochtonen te vergelijken.

De indeling naar *nationaliteit* gebeurt volgens de officiële identiteitsgegevens van de werkzoekenden. Er wordt een indeling gemaakt in Belgen en niet-Belgen. Deze laatste worden verder opgedeeld in nationaliteiten behorend tot de vijftien oude, de tien nieuwe EU-lidstaten (toegetreten op 1 mei 2004) en de niet-EU-landen.

Wanneer de allochtonenproblematiek uitsluitend benaderd wordt vanuit het nationaliteitscriterium is het verhaal echter onvolledig: de genaturaliseerden of de 'nieuwe Belgen' zijn niet af te zonderen in de cijfers naar nationaliteit. Een ruimere definitie van de allochtonen via de notie 'etniciteit' komt daar deels aan tegemoet. De indeling volgens *etniciteit* is gebaseerd op nationaliteit, de vrijwillige registratie als allochtoon en een screening op basis van de naam. Hierdoor kunnen werkzoekenden met een Belgische nationaliteit, maar een vreemde herkomst, toch als 'allochtoon' gedetecteerd worden. De naamherkenning screent de zeven eerste posities van de voornaam en familienaam van de werkzoekende en vergelijkt die met namenlijsten. Wanneer

voornaam en familienaam in de lijst voorkomen worden ze gerubriceerd bij de Maghrebijnen en Turken.¹

Vanzelfsprekend is deze naamscreening niet sluitend. De naamherkenning focust enkel op de Maghrebijnen en Turken. De recente migratiegolf uit de ex-Sovjet-republieken, Afrika, Zuid-Amerika en Azië blijft buiten het gezichtsveld. Bovendien worden Belgen met een Maghrebijnse of Turkse herkomst, maar met een Europese naam, niet gedetecteerd. Tot slot merken we nog op dat de huidige praktijk van vrijwillige registratie als allochtoon geen succes is.

Op basis van de etniciteit worden de nwwz opgedeeld in etnische Europeanen uit de vijftien oude EU-lidstaten, etnische Europeanen uit de tien nieuwe lidstaten, personen van Maghrebijnse en Turkse afkomst en de andere niet-Europeanen.

1 *Evolutie van de nwwz*

We bekijken de evolutie van de nwwz vanaf het jaar 2000, waarbij we telkens september als referentiemaand gebruiken. Het millenniumjaar was in meerdere opzichten een scharnierjaar. In de eerste plaats stellen we vast dat de globale werkloosheid fluctueert op de golven van de conjunctuur. **Hfdst. 4** Bij de hoogconjunctuur in 2000 en in het begin van 2001 werd een laagterecord opgetekend. Nadien zijn door de economische terugval de werkzoekendcijfers de hoogte ingestuurd. In de tweede plaats zijn er specifiek voor de cijfers met betrekking tot de allochtonen twee belangrijke politieke beslissingen geweest die een invloed uitoefenen op de evolutie van het aantal allochtone nwwz. In 2000 werd een grootschalige regularisatieprocedure in gang gezet en via een omzendbrief gaf minister Onkelinx de toelating tot inschrijving als werkzoekende aan buitenlandse onderdanen die een aanvraag tot regularisatie van het verblijf hebben ingediend. Verderop zullen we zien dat dit tot een sterke toename heeft geleid van het aantal allochtone nwwz. Daarnaast liberaliseerde 'de Snelbelgwet' van 2000 de procedure voor nationaliteitsverwerving. Deze 'nieuwe Belgen' verschijnen in de cijfers naar nationaliteit niet meer bij de allochtonen, maar bij de Belgen.

¹ Voor een overzicht van de methodologie en gedetailleerd cijfermateriaal dat wordt gebruikt in dit hoofdstuk verwijzen we naar www.steunpuntwav.be, publicaties.

1.1 Nationaliteit

Eind september 2000 telde Vlaanderen 16 700 werkzoekenden met een niet-Europese nationaliteit, dat is 9,5% van het totaal aantal nwwz. In 2002 daalde – in schril contrast met de algemene werkloosheid – het aantal allochtone werkzoekenden, om vervolgens terug te stijgen tot 20 200 in 2004. Het voorbije jaar is er terug een daling tot 19 300 eenheden, of 7,8% van de totale werkzoekende populatie.

Tabel 8.1

Evolutie van de nwwz naar nationaliteit (Vlaams Gewest; september 2000-2005)

	2000 (n)	2001 (n)	2002 (n)	2003 (n)	2004 (n)	2005 (n)	2000-2005 (%)
Belg	153 700	166 400	179 900	200 600	214 300	219 800	+43
Andere EU-15	5 600	5 800	6 000	7 300	8 200	8 800	+57
Nieuwe EU-10	400	400	300	500	600	800	+84
Niet-EU	16 700	17 300	15 900	18 900	20 200	19 300	+15
Totaal	176 500	189 900	202 100	227 200	243 300	248 600	+41

Bron: VDAB

Een eenduidige interpretatie van deze jojo-evolutie is moeilijk. Zoals gesteld verwierf een aantal werkzoekenden via de Snelbelgwet de Belgische nationaliteit en verschoven dus gewoon naar de Belgische nwwz. Bovendien schreven buitenlandse asielzoekers zich in 2000 massaal in als werkzoekende. Eens hun asielaanvraag afgewezen of onontvankelijk verklaard, verdwenen ze terug uit de cijfers.

De niet-Europeanen tekenen op vijf jaar tijd dus slechts voor een toename van 15%, daar waar dat voor de andere groepen beduidend hoger ligt. De zeer sterke stijging van de nwwz uit de nieuwe EU-lidstaten moet enigszins genuanceerd worden door het kleine absolute aantal personen in deze categorie.

1.2 ■■ Etniciteit

Via het nationaliteitscriterium kan het verloop van de allochtone werkloosheid niet zuiver geschetst worden. De alternatieve etniciteitspiste slaagt daar evenmin in. Naast de kanttekeningen bij het (VDAB-)etniciteitscriterium, hierboven geformuleerd, moet eveneens herhaald worden dat een belangrijke fractie van de ingeschreven asielzoekers uit 2000 later terug verdween uit de cijfers nadat hun asielaanvraag onontvankelijk of afgewezen werd. Dit heeft vooral een effect op de evolutie van het aantal nwwz in de categorie 'andere niet-EU', dat in 2002 onder dat van 2001 duikt (tabel 8.2). Deze evolutie contrasteert met de toename van het aantal nwwz in die periode. Vanaf 2003 is er bij de 'andere niet-EU', net zoals bij de andere groepen, terug een stijging. Onder andere de asielzoekers uit de ex-Sovjet-unie stuwen het cijfer omhoog. In 2005 zijn er 38 800 nwwz met een niet-Europese herkomst, dat is 15,6% van de totale werkzoekende populatie.

Tabel 8.2

Evolutie van de nwwz naar etniciteit (Vlaams Gewest; september 2000-2005)

	2000 (n)	2001 (n)	2002 (n)	2003 (n)	2004 (n)	2005 (n)	2000-2005 (%)
Oude EU-15	152 400	162 400	173 900	192 700	205 400	209 100	+37
Nieuwe EU-10	400	400	300	500	600	800	+84
Maghrebijnen en Turken	16 500	18 400	20 100	23 200	25 100	25 500	+55
Andere niet-EU	7 200	8 700	7 900	10 800	12 200	13 300	+84
Totaal	176 500	189 900	202 100	227 200	243 300	248 600	+41

Bron: VDAB

Bekijken we de vijfjarige evolutie dan valt op dat de stijging bij de niet-Europeanen, zowel bij de Maghrebijnen en Turken (+55%) als bij de anderen (+84%), sterker is dan de stijging bij de grote groep Europeanen uit de oude vijftien lidstaten (+37%). Deze sterkere stijging kan een gevolg zijn van een combinatie van factoren. Zo zal de regularisatie-procedure ongetwijfeld een effect hebben gehad door de vele nieuwe inschrijvingen en vele 'uitschrijvingen' bij afwijzing van de regularisatie-aanvraag. Ook de nieuwe instroom van asielzoekers en de instroom van huwelijks- en volgmigranten speelt een rol. Mogelijk speelt ook de leeftijdsstructuur mee: de allochtone populatie is relatief jong in vergelijking met de Europeanen (zie verder) zodat de uitstroom uit de werkzoekende populatie omwille van ouderdom beperkter is. En natuurlijk blijken uit vele studies de minder gunstige arbeidsmarktkansen van allochtonen, die er toe leiden dat ze vaker met werkloosheid worden geconfronteerd.

Tot slot willen we nog opmerken dat bij de analyse volgens het nationaliteitscriterium net het omgekeerde werd vastgesteld, met name dat de werkloosheid bij de niet-Europeanen minder

snel steeg dan bij de Europeanen. Ondermeer de Snelbelgwet heeft daar een aandeel in. In ieder geval toont dit verschil in evolutie het belang en de invloed aan van de gebruikte definitie van het begrip 'allochtoon'.

De invloed van institutionele factoren, met name de Snelbelgwet, kan worden aangetoond door een kruising te maken van de variabelen nationaliteit en etniciteit. We zien dat het aantal nwwz met een niet-Europese nationaliteit en van Maghrebijnse en Turkse afkomst is gedaald van 9 900 tot 7 000 tussen 2000 en 2005, nochtans een periode van stijgende werkloosheid. Daartegenover staat een bijna verdriedubbeling van het aantal etnisch Maghrebijnen en Turken met Belgische nationaliteit: een stijging van 6 400 naar 17 900.²

2 *Werkzoekende allochtonen: profielschets*

In wat volgt zullen we de allochtone werkzoekende populatie beschrijven en vergelijken met de autochtone nwwz, aan de hand van de variabelen geslacht, leeftijd, onderwijsniveau en de categorie van werkzoekenden. We maken daarbij gebruik van de cijfers volgens het etniciteitscriterium. We vergelijken dus telkens vier groepen: de Europeanen uit de EU-15 landen, de Europeanen uit de nieuwe EU-10 landen, de Maghrebijnen en Turken en de andere niet-Europeanen.

We kunnen het profiel van de werkzoekende populatie voor deze verschillende groepen niet vergelijken met het profiel van de totale bevolking, omdat we geen bevolkingscijfers hebben voor de verschillende groepen zoals ze zijn gedefinieerd op basis van naamherkenning. We kunnen dus geen uitspraken doen over de eventuele over- of ondervertegenwoordiging in de werkloosheid van specifieke groepen. Om eenzelfde redenen kunnen we geen werkloosheidsgraden (het aandeel werklozen in de beroepsbevolking) berekenen: we hebben geen cijfers over de beroepsbevolking voor de verschillende groepen.

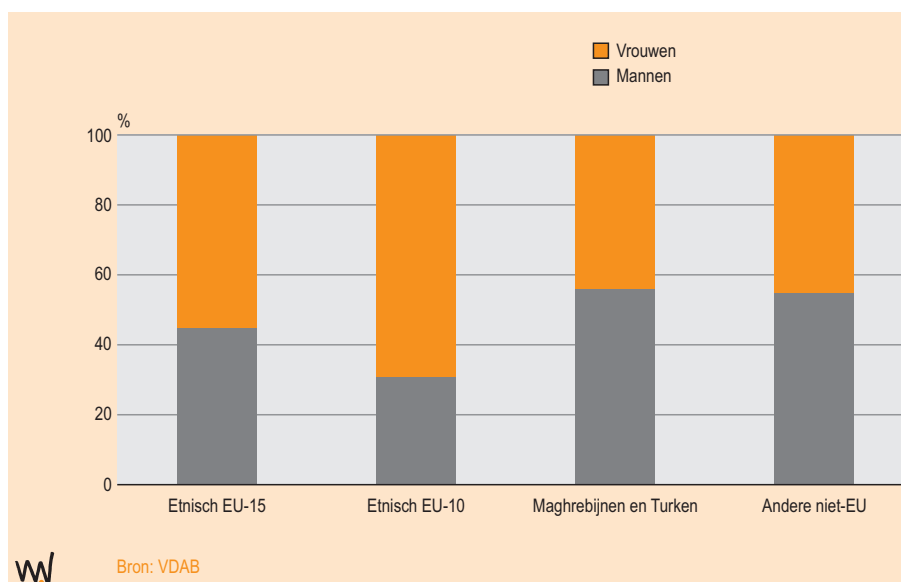
2 Zie cijferbijlage op www.steunpuntwav.be, publicaties.

2.1 ■ ■ Geslacht

De werkzoekende populatie van Europese herkomst is duidelijk vrouwelijk gekleurd (figuur 8.1). Respectievelijk 55% (EU-15) en 69% (EU-10) is vrouw. Bij de twee andere groepen is de verhouding net omgekeerd en zijn de mannen in de meerderheid. Dat betekent evenwel niet dat de arbeidskansen van de vrouwen beter zijn dan van de mannen in deze groepen. Het verschil in arbeidsparticipatie levert de verklaring: Maghrebijnse, Turkse en andere niet-Europese vrouwen bieden zich minder aan op de arbeidsmarkt. Dat geldt vooral voor de oudere leeftijdsgroepen.

Figuur 8.1

Nwwz naar etniciteit en geslacht (Vlaams Gewest; september 2005)

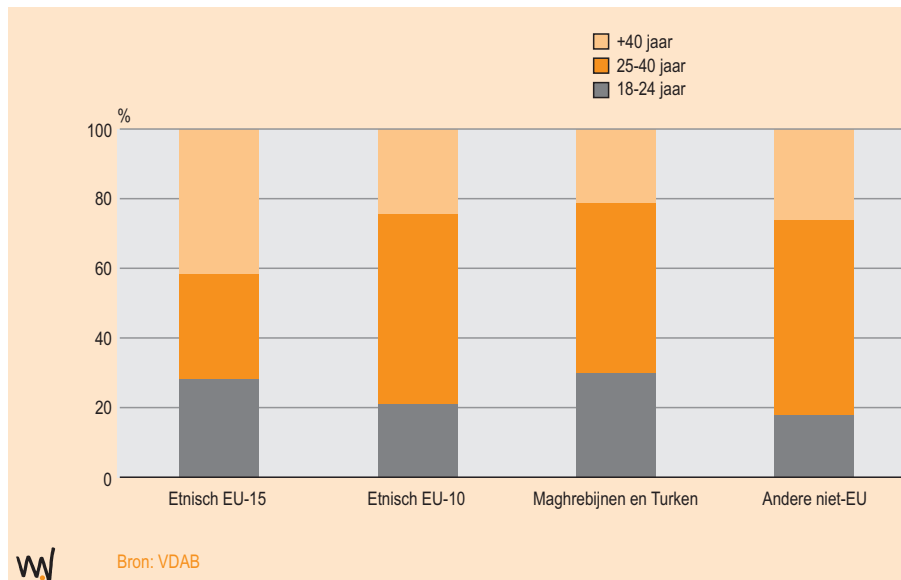

2.2 ■ ■ Leeftijd

De werkzoekencijfers van september omvatten veel jonge schoolverlaters. Dat verklaart meteen het hoge aandeel jonge werkzoekenden: 30% van de Maghrebijnen en Turken en 28% van de etnisch EU-15 werkzoekenden zijn jonger dan 25 jaar. De leeftijdsgroep 25 tot 40 jaar staat voor slechts 30% van de etnisch EU-15-werkzoekenden, hetgeen relatief laag is. Het aandeel 25-40-jarigen bedraagt respectievelijk 54% voor de Europeanen uit de nieuwe EU-10 landen, 49% voor de Maghrebijnen en Turken en 56% voor de andere niet-Europeanen. De etnisch EU-15 werkzoekenden tellen in vergelijking met de andere groepen dan weer meer oudere werkzoekenden (41%).

Figuur 8.2

Nwwz naar etniciteit en leeftijd (Vlaams Gewest; september 2005)

2.3 Onderwijsniveau

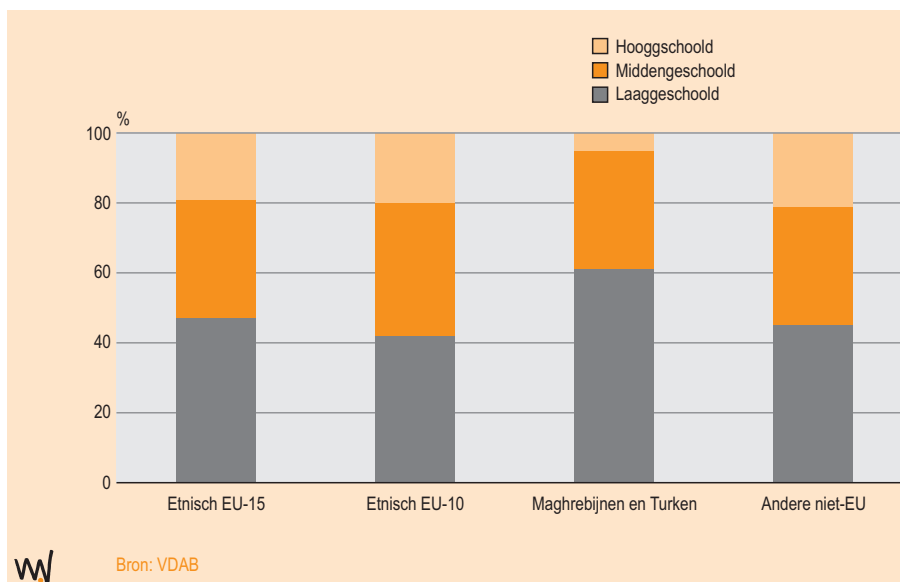
Bij de Europeanen uit de EU-15 landen is 47% laaggeschoold, 34% middengespoold en 19% hooggeschoold (figuur 8.3). De Europeanen uit de nieuwe EU-10 landen en de allochtonen uit de 'andere niet-EU'-landen sluiten daar nauw bij aan. In deze groepen schuilen zowel de asielzoekers, die soms hooggekwalificeerd zijn, als partners en kinderen van in Vlaanderen wonende buitenlandse werknemers van internationale instellingen en bedrijven. De Maghrebijnse en Turkse werkzoekende populatie springt uit de band met veel meer laaggeschoolden (61%) en minder hooggeschoolden (5%).

 Hfdst. 10 & 11

Tot slot is het nog belangrijk op te merken dat een recente wijziging in de registratie van buitenlandse diploma's een impact heeft gehad op de cijfers naar onderwijsniveau. Werkzoekenden met een buitenlands diploma konden zich vroeger enkel inschrijven onder de algemene noemer 'buitenlands diploma'. In de statistieken werd dat gelijk gesteld met een diploma lager onderwijs en werden ze gecatalogeerd onder de laaggeschoolden. Sinds 2003 is die keuze uitgebreid tot een reeks studiecodes die de relatie legt met de vergelijkbare Vlaamse studieniveaus. Het buitenlands diploma wordt zo gevaloriseerd. In de recente statistieken naar onderwijsniveau is er dus een sterkere vertegenwoordiging van midden- en hooggeschoolden bij allochtonen.

Figuur 8.3

Nwwz naar etniciteit en onderwijsniveau (Vlaams Gewest; september 2005)

2.4 ■ ■ Categorie werkzoekende

De niet-werkende werkzoekenden (nwwz) omvatten de uitkeringsgerechtigde volledig werklozen (uvw), de jongeren in wachttijd, de vrij ingeschrevenen en een reeks 'andere' niet-werkende werkzoekenden.³

Bij de Europeanen uit de EU-15 landen is 73% van de werkzoekenden uitkeringsgerechtigde volledig werkloze (uvw) en 15% is schoolverlater (figuur 8.4). De groep 'vrij ingeschreven niet-werkende werkzoekenden' staat voor 8% en de verzamelcategorie 'andere' voor 5%.

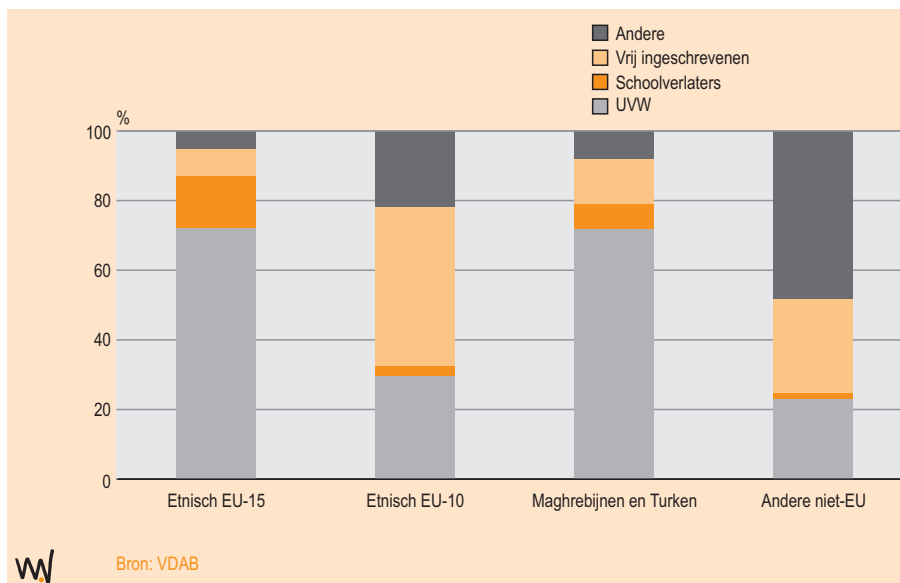
Bij de andere groepen liggen de verhoudingen anders. De Maghrebijnen en Turken tellen ongeveer evenveel uvw's (72%) maar minder schoolverlaters in wachttijd (7%). Daarentegen zijn er 13% vrij ingeschreven en 8% behoort tot de groep 'andere'. Bij de Europeanen uit de nieuwe EU-10 landen zijn er slechts 30% uvw's en is 46% vrij ingeschreven. Bij de allochtonen uit de andere

³ De vrij ingeschreven werkzoekenden betreffen vooral werkzoekenden die geen recht hebben op een werkloosheidsuitkering of wachtuitkering. In de groep 'andere' verplicht ingeschreven niet-werkende werkzoekenden vormen de personen met een leefloon de grootste groep.

niet-EU-landen maken de uvw's slechts 23% uit. De 'vrij ingeschreven' werkzoekenden (27%) en de 'andere' werkzoekenden (48%) zijn er de voornaamste subgroepen.

Figuur 8.4

Nwwz naar etniciteit en categorie werkzoekende (Vlaams Gewest; september 2005)

2.5 ■ ■ Allochtone nwwz naar gemeente

Om de allochtonenproblematiek in een geografisch perspectief te plaatsen, worden in tabel 8.3 de gemeenten gerangschikt volgens het aandeel van de allochtone nwwz dat ze herbergen (enkel de gemeenten met meer dan 1% van de allochtone nwwz worden opgenomen). Zo zien we bijvoorbeeld dat 34,1% van de allochtone nwwz (Maghrebijnen, Turken en andere niet-EU) in Antwerpen woont. In de laatste kolom wordt weergegeven welk aandeel van de autochtone (Europese) nwwz de gemeenten herbergen. Zo woont 9,6% van de Europese nwwz in Antwerpen.

Uit de vergelijking van de concentratie van de allochtone nwwz met de Europese nwwz kunnen we concluderen dat de werkloosheid bij allochtonen een uitgesproken problematiek is van de centrumsteden en de oude mijsgemeenten. Met andere woorden: allochtone nwwz zijn sterker geconcentreerd in bepaalde steden en gemeenten dan de nwwz met Europese wortels. Vooral de centrumsteden Antwerpen, Gent en Mechelen springen in het oog met een groot aandeel van de

allochtone nwwz, groter dan het aandeel van de Europese nwwz dat ze huisvesten. Van de mijngemeenten herbergt Genk de meeste allochtone nwwz, maar ook Beringen en Heusden-Zolder staan hoog op de lijst. Verder komen ook een aantal gemeenten met een sterk industrieel verleden in de lijst voor: bijvoorbeeld Vilvoorde en Lokeren waren in de jaren zestig, toen de migratie op gang kwam, belangrijke industriepolen.

Tabel 8.3

Nwwz naar etniciteit en gemeente (Vlaams Gewest; september 2005)

	Allochtonen		Autochtonen	
	(n)	(%)	(n)	(%)
Vlaams Gewest	38 814	100,0	209 810	100,0
Antwerpen	13 234	34,1	20 220	9,6
Gent	4 454	11,5	11 889	5,7
Genk	1 762	4,5	3 011	1,4
Mechelen	1 676	4,3	2 816	1,3
Leuven	858	2,2	3 359	1,6
Beringen	721	1,9	1 328	0,6
Heusden-Zolder	702	1,8	985	0,5
Sint-Niklaas	671	1,7	2 195	1,0
Maasmechelen	638	1,6	1 885	0,9
Kortrijk	618	1,6	2 627	1,3
Hasselt	603	1,6	3 133	1,5
Houthalen-Helchteren	530	1,4	1 301	0,6
Vilvoorde	501	1,3	1 185	0,6
Lokeren	455	1,2	1 197	0,6
Oostende	438	1,1	3 353	1,6
Aalst	417	1,1	3 256	1,6

Bron: VDAB

3 *Het moeizame proces van integratie op de arbeidsmarkt*

De blijvende achterstelling van de allochtonen op de arbeidsmarkt in het algemeen en hun sterke oververtegenwoordiging in de werkloosheid in het bijzonder is niet eenduidig te verklaren.

Hfdst. 10
& 11

Het gaat immers om een gans proces dat loopt van de prille studiekeuze en latere beroepsoriëntering over arbeidsbemiddeling, (traject)begeleiding en toeleiding naar vacatures tot selectie, aanwerving en tot slot integratie op de werkplek. In verschillende stadia van het matchingproces kunnen sociale en culturele factoren een rol spelen en lopen allochtonen het risi-

co geconfronteerd te worden met uitsluitingsmechanismen die leiden tot het vergroten van de afstand tot de arbeidsmarkt. We overlopen kort enkele cijfermatige bevindingen. We maken daarbij een globaal onderscheid tussen autochtonen en allochtonen, waarmee we onder allochtonen iedereen bedoelen die niet van Europese herkomst is.

3.1 Het begint reeds bij de studiekeuze...

Uit de vorig jaar (juni 2004) verschenen VDAB Arbeidsmarkt-Topic 'Fatima of Sil, een wereld van verschil' is duidelijk gebleken dat de allochtone schoolverlaters reeds bij het verlaten van het onderwijs een zeer grote achterstand hebben op het vlak van onderwijsniveau: 42% van de allochtone, bij de VDAB ingeschreven schoolverlaters is laaggeschoold, tegenover 'slechts' 16% bij de autochtonen (etnisch EU'ers). Daarnaast versterkt een dubbele ongunstige studiekeuze van de allochtonen de afstand tot de arbeidsmarkt. In het secundair onderwijs kiezen ze voor studieniveaus, vooral beroepsonderwijs, die de doorstroming naar het hoger onderwijs sterk hypothekeren. Bovenop kiezen ze ook nog voor weinig arbeidsmarktgerichte studiegebieden en -richtingen, waarbij er ook nauwelijks diversiteit is in de doorgaans traditionele studiekeuze (bijvoorbeeld 'kleding en confectie' bij de vrouwen). In de hoofdstukken 10 en 11 wordt uitvoerig ingegaan op de problematiek van allochtonen in het onderwijs.

Een andere belangrijke vaststelling uit de studie is dat de kennis van het Nederlands bij de schoolverlaters vaak hoog genoeg is om een hogere kwalificatie te behalen in het onderwijs, zodat kan gesteld worden dat de studiekeuze bepalender is. Het is dan ook aangewezen dat in het proces van studiekeuze en beroepsoriëntering de doorstromingsmogelijkheden naar de arbeidsmarkt prioritair gesteld worden boven allerlei sociale en culturele factoren die kunnen leiden tot een weinig arbeidsmarktgerichte oriëntering.

3.2 ... en zet zich door bij de intrede op de arbeidsmarkt

Naast het gemiddeld lagere afstudeerniveau en de keuze voor minder arbeidsmarktgerichte studieniveaus, verloopt ook de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt veel moeilijker voor allochtonen. Dit blijkt uit hun veel hogere restpercentages volgens onderwijsniveau (laag-, midden- en hogeschoold). Deze geven het aandeel weer van de bij de VDAB ingeschreven schoolverlaters, dat een jaar na inschrijving nog werkzoekend is.

Tabel 8.4

Aandeel ingeschreven schoolverlaters dat na 1 jaar nog werkzoekend is (restpercentages) naar onderwijsniveau en herkomst (Vlaams Gewest; juni 2003)

(%)	Allochtonen			Autochtonen		
	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal
Laaggeschoold	51,1	59,5	54,4	31,8	39,5	34,6
Middengeschoold	37,3	49,2	43,7	20,6	21,4	21,0
Hooggeschoold	20,7	21,1	20,9	15,4	10,9	12,7
Totaal	42,8	50,0	46,2	21,2	18,6	19,9

Bron: VDAB

De restpercentages van allochtonen zijn op alle onderwijsniveaus veel hoger dan bij de autochtonen (tabel 8.4). Bij de laaggeschoolden bedraagt het restpercentage van de allochtonen 54,4%, zowat twintig procentpunten hoger dan bij de autochtonen. Een jaar na volledige middelbare studies (de middengeschoolden) is bijna 44% van de allochtonen nog werkzoekend, bij de autochtonen zakt dit tot 21%. Maar ook na hogere studies blijken de kansen van allochtonen, met een restpercentage van bijna 21%, op een vlotte arbeidsmarktintrede veel lager te zijn dan bij de autochtonen (12,7%).

Belangrijk is ook het verschil tussen mannen en vrouwen. Globaal hebben vrouwelijke schoolverlaters hogere restpercentages dan de mannen, vrouwen hebben het dus moeilijker om na de school de arbeidsmarkt te betreden. We zagen al dat allochtonen het moeilijker hebben dan autochtonen, en laaggeschoolden blijven langer werkzoekend dan hooggeschoolden. De meest penibele situatie is bijgevolg die van de laaggeschoolde allochtone vrouwen waarvan maar liefst zes op de tien een jaar na afstuderen nog steeds geen job heeft.

3.3 Een grote uitdaging voor de trajectbegeleiding

Geconfronteerd met een moeilijke aansluiting tussen het onderwijs en de arbeidsmarkt, is het een grote uitdaging voor de trajectwerking om deze grote achterstand uit het regulier onderwijsstelsel te corrigeren. De trajectwerking voorziet in een intensieve en individuele begeleiding op maat van de werkzoekende, waarbij de trajectbegeleider in overleg met de werkzoekende een trajectovereenkomst opmaakt. Een traject start doorgaans met een kwalificerende intake (module 2), kan een of meerdere acties bevatten uit module 3 (sollicitatietraining- en begeleiding), module 4 (beroepsspecifieke opleiding), module 5 (persoonsgerichte vorming) of module 6 (opleiding en begeleiding op de werkvloer), en wordt afgesloten met een opvolgingsgesprek (module 7).

Een 'positieve' vaststelling is de oververtegenwoordiging van de allochtonen (uiteraard niet enkel schoolverlaters) in de trajectwerking van de VDAB. Terwijl allochtonen 14,1% uitmaken in de totale nwwz populatie, vormen ze 17,5% van de bereikte werkzoekenden in de trajectwerking (modules 2-7).

Dit positieve resultaat is grotendeels te wijten aan de investeringen in de secundaire inburgeringstrajecten voor de anderstalige nieuwkomers die, na het primair traject door de onthaal bureaus, kiezen voor een professionele loopbaan. Naast vervolmaking Nederlands (module 5) omvatten deze secundaire inburgeringstrajecten ook beroepsspecifieke opleidingen (module 4). De anderstalige 'nieuwkomers' zien hun aandeel in de trajectwerking verdubbelen van 3,1% in 2003 tot 6,3% in 2004, terwijl ze slechts 2,5% uitmaken van het totaal aantal nwwz. Keerzijde van de medaille is dat er in 2004 voor het eerst (sinds de nulmeting van 2001) een lichte ondervertegenwoordiging is van de allochtone 'oudkomers', de reeds langer aanwezige allochtonen, in de trajectwerking. Ook in specifieke opleidingen kunnen de allochtonen ondervertegenwoordigd zijn: dit geldt ondermeer voor de opleidingen voor tertiaire beroepen of sectoren (commerciële dienstensectoren) waar de allochtonen een aandeel van slechts 10,1% hebben in de gestarte opleidingen tussen januari en april 2005. In de opleidingen voor secundaire beroepen of sectoren (industriële sectoren) kan dit sterk variëren: van 29,9% in de bouw, over 20,7% in de metaal, waar allochtonen dus zijn oververtegenwoordigd, tot 11,1% in de industriële automatisering, waar allochtonen zijn ondervertegenwoordigd.

Tabel 8.5

Uitstroom* na 6 maanden uit de arbeidsreserve (nwwz) van de belangrijkste begeleidingsacties van VDAB en derden** (Vlaams Gewest; 2004)

Begeleidingsactie	Allochtonen		Autochtonen	
	Gemeten acties (n)	Uitstroom (%)	Gemeten acties (n)	Uitstroom (%)
Begeleiding invoegbedrijf/-afdeling	13	69,2	92	82,6
Begeleiding op de werkplek	80	60,0	97	64,9
Begeleiding sociale werkplaats	88	79,5	534	82,8
Extra begel. werkervaring (ESF)	329	41,3	758	48,5
Verplichte begeleiding werkervaring	339	52,5	1 643	58,6
Begeleiding Individuele Beroepsopleiding	1 137	79,9	9 842	84,7
Begeleiding jobcoach	65	70,8	76	73,7
Totaal	2 231	64,6	14 512	75,0

* De uitstroom is het aandeel acties dat binnen zes maanden na het beëindigen van de actie leidt tot een uitstroom van de werkzoekende uit de arbeidsreserve (nwwz)

** Niet enkel de VDAB biedt begeleidingsacties aan voor werkzoekenden, ook derden zoals Vitamine W, ATB, Jobcentrum, spelen een rol.

Bron: VDAB

Hfdst. 4 ➔ Ondanks de sterke vertegenwoordiging van de allochtonen in de begeleidings- en opleidingsacties in de trajectwerking is de uitstroom uit de arbeidsreserve van nwwz (gemeten zes maanden na de beëindiging van de actie) van de allochtonen doorgaans veel lager dan bij de autochtonen. In tabel 8.5 wordt de uitstroom van allochtonen en autochtonen vergeleken voor het jaar 2004.

Het globale uitstroompercentage van allochtonen uit begeleidingsacties bedraagt ongeveer 65%, bij de autochtonen is dit 75%. Er zijn uiteraard grote verschillen tussen de acties: de Individuele Beroepsopleiding (IBO) haalt veruit de hoogste uitstroompercentages in beide groepen, hetgeen te verklaren is door de verplichte aanwerving na de IBO. De Individuele Beroepsopleiding is dus een aangewezen instrument om werkzoekende allochtonen op een min of meer duurzame manier aan een job te helpen. De laagste uitstroompercentages zijn te vinden bij de screeningsacties, maar hier is de doorstroom naar andere acties prioritair. De belangrijkste vaststelling is dat allochtonen voor geen enkele actie een hogere uitstroom hebben dan de autochtonen.

3.4 ■ ■ Veel vacatures, minder verwijzingen en weinig plaatsingen

We kunnen de moeilijke toegang tot de arbeidsmarkt voor allochtonen ook op een andere manier illustreren. De VDAB registreert welke werkzoekenden verwezen worden naar een vacature. Bij een verwijzing contacteert de consulent werkzoekenden en stuurt die naar een werkgever. Voor een deel van de vacatures die beheerd worden via het arbeidsmarktregistratiesysteem AMI kan de VDAB op basis van informatie van de werkgever ook nagaan welke werkzoekenden geplaatst werden in de vacatures. Voor 2004 gaat het om 48 965 plaatsingen.

3.4.1 *Veel verwijzingen door de VDAB*

De vergelijking van het aandeel van de allochtonen in de verwijzingen en hun aandeel in de plaatsingen gedurende het jaar 2004 toont aan dat de VDAB wel veel allochtonen verwijst naar werkgevers maar dat er uiteindelijk weinig geplaatst of aangeworven worden door de bedrijven of organisaties.

Er is dus een duidelijke discrepantie tussen het aandeel van de allochtonen in de verwijzingen naar vacatures (17,1%) en het aandeel in de uiteindelijke plaatsingen (7,6%). Allochtonen worden relatief gezien minder vaak geplaatst dan autochtonen. Bovendien is er binnen de groep allochtonen nog een groot verschil tussen enerzijds de Maghrebijnen en Turken, met 12% van de verwijzingen en slechts 4,7% van de plaatsingen, en anderzijds de andere niet-EU'ers met 5,1% van

de verwijzingen en 2,9% van de plaatsingen. Bij Maghrebijnen en Turken is de situatie dus nog minder rooskleuring.

Tabel 8.6

Verwijzingen en gekende plaatsingen van autochtonen en allochtonen (Vlaams Gewest; 2004)

	Totaal (n)	Autochtonen (%)	Allochtonen (%)
Verwijzingen	257 700	82,9	17,1
Plaatsingen	49 000	92,4	7,6

Bron: VDAB

Uiteraard geven deze gegevens geen informatie over eventuele discriminatie van allochtonen in selectie- en wervingsprocedures; de werkgever kan bij de uiteindelijke selectie voor de aanwerving uiteraard nog andere, niet-etniciteit gebonden criteria hanteren dan degene die de VDAB hanteert om allochtonen naar een werkgever te sturen. Niettemin leiden ook enkele vaststellingen uit de Arbeidsmarkt-Topic *'Fatima of Sil'* tot het vermoeden dat de duidelijke 'voorkeur' voor autochtonen bij aanwervingen soms moeilijk te verantwoorden is op basis van de 'aanvaardbare' criteria, hetgeen al meermaals door onderzoek aangetoond werd. Zo wijst de studie uit dat de kennis van het Nederlands voor schoolverlaters vaak hoog genoeg is om een hogere kwalificatie te halen in het onderwijs, waaruit we kunnen afleiden dat de taalkennis ook voldoende zou moeten zijn om meer kansen te krijgen op de arbeidsmarkt. De gegevens lijken erop te wijzen dat taalkennis voor allochtone schoolverlaters geen oorzaak van niet-aanwerving zou mogen zijn.

3.4.2 Gerichte arbeidsmarktbemiddeling via Jobkanaal

Ook het Jobkanaal-initiatief van VOKA (Vlaams netwerk van ondernemingen) bewijst hoe moeilijk het is om kansengroepen in het algemeen en allochtonen in het bijzonder aan de slag te krijgen, zelfs met zeer specifieke acties zoals het gericht verzamelen van vacatures en het sensibiliseren van werkgevers om kansengroepen aan te werven. Het Jobkanaal is een van de structurele projecten van de sociale partners en eigen organisaties van kansengroepen in het kader van het Vlaamse impulsbeleid van evenredige arbeidsdeelname en diversiteit. Jobkanaal is een extra kanaal waarlangs ondernemingen hun vacatures bekend maken. Elf jobconsulenten verzamelen vacatures en geven die door aan een netwerk van ongeveer 1 200 aangesloten arbeidsbemiddelaars van de VDAB, uitzendkantoren, derdenorganisaties, opleidings- en toelatingsprojecten voor kansengroepen, centra voor levensvorming, volwassenenonderwijs en ATB,

 Hfdst. 12

die er zich toe verbonden hebben om de vacatures maximaal in te vullen met allochtonen, 45-plussers en personen met een handicap.

Ondanks deze gerichte inspanningen blijven de resultaten beneden de verwachtingen liggen. Uit het 'Werkingsverslag Jobkanaal 2004' blijkt dat het kwantitatieve objectief (aantal vacatures verzamelen en verspreiden naar de arbeidsbemiddelaars) wel gehaald wordt, maar dat er een discrepantie is tussen enerzijds het aantal vacatures en het aantal doorverwijzingen van en anderzijds invullingen met kandidaten uit de kansengroepen.

Tabel 8.7

Aantal verwijzingen naar en invullingen van vacatures door kansengroepen (Vlaams Gewest; 2004)

(6 730 vacatures)	Allochtonen	45-plussers	Arbeidsgehandicapten	Totaal
Doorverwijzingen	3 221	3 465	1 513	8 199
Invullingen	459	326	348	1 133
Doorverwijzingen/invulling	7,0	10,6	4,3	7,2

Bron: Voka

In 2004 werden op een totaal van 6 730 vacatures (die ook openstaan voor werkzoekenden buiten de kansengroepen) 8 199 personen uit een kansengroep doorverwezen. Het aantal doorverwijzingen van de kansengroepen is dus vrij laag (per vacature worden gemiddeld 1,22 personen uit een kansengroep verwezen) en er zijn bovendien ook gemiddeld veel doorverwijzingen (7,2) nodig om een invulling te realiseren. Daarbij is de situatie in 2004 verslechterd tegenover 2003: het aantal doorverwijzingen is gedaald en de verhouding doorverwijzingen/invullingen is gestegen.

In totaal werden 3 221 allochtonen doorverwezen naar een of andere vacature maar uiteindelijk werden er slechts 459 aangeworven (één persoon kan worden doorverwezen naar meerdere vacatures). Op zeven doorverwijzingen is er dus één invulling. Hiermee scoren de allochtonen toch beter dan de 45-plussers, die iets meer doorverwijzingen tellen maar minder invullingen of aanwervingen dan de allochtonen. De arbeidsgehandicapten worden het minst doorverwezen maar relatief het meest aangeworven.

Jobkanaal is er inmiddels (tot eind 2004) in geslaagd bijna 1 800 kandidaten uit de kansengroepen aan de slag te helpen. Voor 2004 was het objectief dat er 6 000 vacatures zouden worden aangeboden met als doel een invulling van 2 400 werkzoekenden (40%) uit de kansengroepen. In totaal zijn er 1 382 invullingen gerealiseerd (20,5%), maar in 2003 realiseerde Jobkanaal nog een invulling van 25% door kansengroepen

4 *Besluit*

De VDAB heeft een methode ontwikkeld om de allochtonen op basis van etniciteit in kaart te brengen. De variabele 'eticiteit' in de VDAB statistieken is gebaseerd op nationaliteit, de vrijwillige registratie als allochtoon en een screening van de namen. De methode is niet sluitend omdat de naamherkenning enkel de Turken en Maghrebijnen identificeert zodat de indeling volgens etniciteit beperkt blijft tot vier categorieën: een grote groep etnisch Europeanen uit de vroegere EU-15 (84,1% van het totale aantal nwwz in september 2005), een kleine groep (0,3%) etnische Europeanen uit de nieuwe EU-10, personen van Maghrebijnse of Turkse afkomst (10,2%) en de sterk toegenomen categorie werkzoekenden met een andere niet-Europese afkomst (5,4%).

De evolutie van het aantal nwwz naar etniciteit toont aan dat er sinds 2000 meer Maghrebijnse, Turkse en andere niet-Europese nwwz zijn bijgekomen dan Europese nwwz. Verklarende factoren zijn onder meer de regularisatieprocedure, de grote instroom van asielzoekers en volgmigranten, de jongere leeftijdsstructuur en de minder gunstige arbeidsmarktkansen waardoor de niet-EU'ers vaker en langer in de arbeidsreserve terecht komen.

Uit een profielschets blijken er enkele opvallende verschillen tussen de allochtone en de autochtone arbeidsreserve die voor de meerderheid uit mannen bestaat en gemiddeld jonger is. Bij de niet-Europese nwwz is er een groter aandeel van 25-40-jarigen en veel minder veertigplussers dan bij de Europese werkzoekenden. Het gemiddelde onderwijsniveau van de werkzoekende Maghrebijnen en Turken wijkt bovendien sterk af van dit van alle andere categorieën: een meerderheid van 61% is laaggeschoold en slechts 5% is hooggeschoold. Uit een geografische analyse blijkt ten slotte dat de allochtone werkzoekenden vrij geconcentreerd wonen: vooral in de grote centrumsteden, enkele gemeenten rond Brussel, de oude mijngemeenten en gemeenten met een industrieel verleden.

Uit hoofdstuk 7 bleek dat allochtonen een hogere werkloosheidsgraad kennen dan autochtonen en dus oververtegenwoordigd zijn in de arbeidsreserve. Deze oververtegenwoordiging van de allochtonen is het resultaat van een aaneenschakeling van ongunstige factoren. Een dubbel ongunstige studiekeuze in het regulier onderwijs, met een groot aandeel weinig arbeidsmarktgerichte studierichtingen in het beroepsonderwijs, veroorzaakt veel ongeschoolde uitstroom uit het onderwijs en bijgevolg zeer hoge restpercentages 'nog werkzoekenden' een jaar na het schoolverlaten. De studiekeuze blijkt een belangrijker belemmering te zijn om verder te studeren dan de kennis van het Nederlands. Maar ook voor hoger opgeleiden verloopt de instroom op de arbeidsmarkt voor allochtonen moeizamer.

 Hfdst. 7

 Hfdst. 10 & 11

Hfdst. 4 Ook de begeleidings- en opleidingsacties van de VDAB wijzen op een zwakkere arbeidsmarktpositie van allochtonen: ze tekenen een lagere uitstroom op uit begeleidingsacties.

Een andere aanwijzing voor de lagere arbeidsmarktkansen van allochtonen vinden we in de VDAB-cijfers van verwijzingen naar vacatures en de plaatsingen en in de resultaten van Jobkanaal. Ondanks de inspanningen van de VDAB om allochtonen frequent te verwijzen naar vacatures en werkgevers via Jobkanaal extra aan te sporen om werkzoekenden uit de kansengroepen (naast allochtonen ook 45-plussers en arbeidsgehandicapten) aan te werven, leiden de verwijzingen van allochtonen veel minder naar een plaatsing dan bij de autochtonen. Het aandeel van de allochtonen in de verwijzingen naar vacatures door de VDAB ligt veel hoger dan hun aandeel in de plaatsingen. Dit is ook het geval voor de Jobkanaal-vacatures die voorlopig niet de beoogde invullingsgraad van 40% door kansengroepen bereiken.

Cijferbijlage: www.steunpuntwav.be, publicaties

Methodologie: www.steunpuntwav.be, publicaties